

№ 48 (737)
Снежань 2018 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

* Выданне: новае аб праваслаўі на Жлобіншчыне – *стар. 2*

* Патрабаванне часу: адукацыя для дарослых – *стар. 3*

* Будзем памятаць: вясоркі Васіля Ліцьвінкі – *стар. 5*

*З 2019-м, сябры і калегі!
Адвосьце прэч нягоды,
загружайце радасці!*

Пра свята ў Варончы чытайце на стар. 3

Краязнаўчыя дасягненні першага Года малой радзімы

Паводле плана сумеснай дзейнасці ГА «Беларускі фонд культуры» і яго «Краязнаўчай газеты» з рэдакцыяй газеты «Звязда» 19 снежня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася краязнаўчая прэзентацыя першага Года малой радзімы. На гэтую акцыю сабраліся актыўныя краязнаўцы з усіх абласцей Беларусі, выдаўцы краязнаўчай літаратуры, музейныя і бібліятэчныя работнікі, гаспадары некаторых аграсядзібаў, згуртаваныя вакол Беларускага грамадскага аб'яднання «Адпачынак у вёсцы».

Усе рэгіёны краіны былі прадстаўлены разам, каб на канкрэтных прыкладах з месцаў высветліць, што і як робіцца (дакладней – зроблена)

для ўшанавання родных мясцінаў не толькі знакамітых людзей, але і простых працаўнікоў Беларусі, сёлета – у Год малой радзімы.

Вядучыя мерапрыемства – галоўны рэдактар газеты «Звязда» Павел Сухарукаў і галоўны рэдактар «Краязнаўчай газеты» Уладзімір Гілеп звярнулі ўвагу на спецыяльна падрыхтаваную да прэзентацыі выстаўку краязнаўчай літаратуры, выдадзенай сёлета. Вынік прапанаванай дыскусіі, па іх меркаванні, павінен нацэляваць краязнаўчую грамадскасць на больш шырокае разуменне самога паняцця малой радзімы і яе ролі ў свядомасці насельнікаў краіны.

(Заканчэнне на стар. 4)

Выданні краяўчай краіны

Новыя звесткі аб праваслаўі на Жлобіншчыне

«Жлобіншчына Праваславная: запіскі краеведа» – другая «сольная» кніга Мікалая Шуканава, што выйшла ў сярэдзіне лістапада ў Мінску. Нагадаем, што ў 2016 г. у сталіцы пабачыла свет кніга «За всё – слава Богу (Запіскі краеведа)» (з такім жа падзаглаўкам, як сёлетняя). У тым жа годзе ў сааўтарстве з Аляксандрам Патапавым выйшла кніга «Довск і Старый Кривск: летопись времени».

Новая кніга М. Шуканава таксама напісаная па-руску (з уключэннем невялікай колькасці тэкстаў па-беларуску). Руская мова выдання, на мой погляд, адлюстроўвае цяперашнюю рэальнасць Праваслаўнай царквы.

Я быў сведкам таго, як цягам дзесяцігоддзяў Мікалай збіраў матэрыял, што ўвайшоў у новае выданне. Што праўда, значная частка звестак засталася па-за старонкамі кнігі, але апублікаваная ў многіх выданнях, у тым ліку ў жлобінскай газеце «Новы дзень», дзе працуе М. Шуканаў. Зрэшты, многае са знойдзенага яшчэ не пабачыла свет.

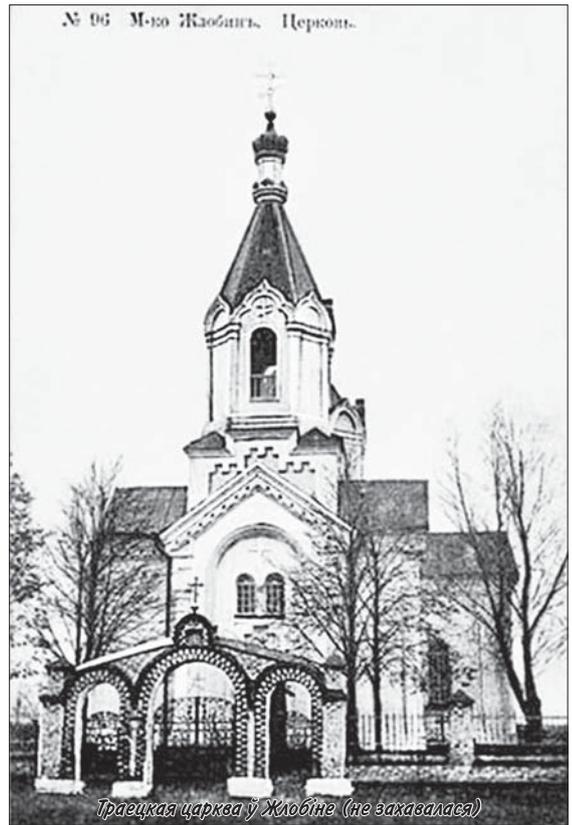
Кніга складаецца з трыццаці раздзелаў і дадатку. Гаворка ідзе пра гісторыю асобных прыходаў, населеных пунктаў, іх групаў, некалькі раздзелаў ахопліваюць асобныя гістарычныя перыяды ўсёй Жлобіншчыны, ёсць два біяграфічныя раздзелы – пра протаіерэяў Адама Ждановіча і Канстанціна Манько. У кнізе сабраная нямала цікавай інфармацыі: напрыклад, пра перамяшчэнне ў 1902 г. па-

ломшчыка Свяцкай царквы Стафана Грынкевіча да Жалезнікаўскай (Жалезніцкай) царквы Гомельскага павета.

Займаючыся амерыканістыкай і індзеяністыкай, я са здзіўленнем даведаўся, што і Амерыка, і індзейцы таксама трапілі ў кнігу. У главе «Хроніка жыцця Чырвонабярэжскага прыхода ў імя святога вялікамучаніка Георгія Пераможцы... 1997 – 2014 гг.» змешчаны адказ яго настаяцеля протаіерэя Пятра Петрушэні на пытанне аб «працоцтве» на-конт канца свету, якое нібыта вынікае з асабліва сцяў календара мая. «Нам, хрысціянам, не пасуе верыць язычніцкім прадказанням і жыць у страху за заўтрашні дзень. Гасподзь Бог доўгацярылівы і літасцівы, верце – “канца свету” ў 2012 годзе не здарыцца».

Цяпер М. Шуканаў рыхтуе да выдання новую кнігу па гісторыі праваслаўя на Жлобіншчыне.

Алесь СІМАКОВ,
рэдактар «Весніка БІТ»
(Бібліятэка і армія Беларуска-індзейскага таварыства)

На тым тыдні...

***318 па 26 снежня** ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў ладзяцца паказы фільмаў намінантаў і лаўрэатаў «Нацыянальнай кінапрэміі Беларусі» і творчыя сустрэчы са здымачнымі групамі. На мастацкія, дакументальныя, кароткаметражныя і анімацыйныя фільмы могуць прыходзіць усе ахвочыя. Расклад паказаў можна знайсці на сайце ncm.by.

***18 снежня** ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбылася прэзентацыя зборніка «Евангельская Царква Беларусі: гісторыя і сучаснасць» (выпуск І-ІІІ).

Зборнік «Евангельская Царква Беларусі: гісторыя і сучаснасць» выдаецца з 2014 г. На сёння выйшла тры тамы матэрыялаў (2014, 2016 і 2018 г.), якія адлюстроўваюць гісторыю беларускага і заходнеўрапейскага пратэстантызму. Трэці выпуск «Еван-

гельскай Царквы Беларусі» – вынік правядзення ІІІ Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Евангельская Царква Беларусі: гісторыя і сучаснасць» у снежні мінулага года, прысвечанай 500-годдзю Рэфармацыі і 500-годдзю беларускай Бібліі. Абодва гэтыя юбілеі шырока адзначалі ў Беларусі цягам 2017 г.

***20 снежня** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылася музычна-літаратурная імпрэза «Салодкія думы аб Беларусі». Праграму падрыхтавалі студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі класа дацэнта Н.В. Сазановіч. У адзін з зімовых вечароў, калі мы жывем у чаканні калядных і навагодніх чудаў, кожны ахвочы мог адчуць гасцінную атмасферу Купалавага дома і атрымаць асалоду ад чароўных гукаў класічнай музыкі.

У праграме імпрэзы былі «Патэтычныя паланезы», «Апошні чудаўны во-

сеньскі дзень» і «Мілая хаціна» Міхала Клеафаса Агінскага, паланез «Сны залатыя», «Лірнік вясковы» Станіслава Манюшкі, мазурка «Успамін аб Кіеве» Напалеона Орды, «Спадчына» Ігара Лучанка ды іншыя творы.

***20 снежня** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа прайшла творчая сустрэча з пастаювачнай групай Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа. Нядаўна, 21 лістапада, на вялікай сцэне тэатра адбылася прэм'ера спектакля «Сымон-музыка» на аснове першай рэдакцыі паэмы, юбілей якой адзначаецца сёлета.

На вечарыне выступілі артысты НАДТ імя Якуба Коласа, быў паказаны ўрывак з юбілейнай пастаюўкі, адбылася творчая дыскусія па імпрызацыі твораў беларускай класічнай літаратуры.

***21 снежня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася выстаўка «“Маніхвэст” Рэспублікі», прымеркаваная да 100-годдзя абвешчання БССР.

Пачатак ХХ стагоддзя быў насычаным шматлікімі сусветнымі падзеямі, што лёсавызначальна паўплывалі на гісторыю сучаснай Беларусі. Першая сусветная вайна і рэвалюцыйны падзеі 1917 г. прывялі да краху вялікіх імперыяў, стварылі новыя магчымасці для фармавання нацыянальных дзяржаваў. Адтуль бярэ пачатак і сучасная беларуская дзяржаўнасць.

Тэматычныя раздзелы экспазіцыі адлюстроўваюць знававыя падзеі таго часу. Кропкай адліку сталі скліканні ў канцы «Вялікай вайны» Першы Усебеларускі з'езд (снежань 1917 г.) і абвешчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі (сакавік 1918 г.), якія выразна выявілі волю беларускага народа да самастойнасці.

1 студзеня 1919 г. адбылося абвешчэнне Савецкай Сацыялістычнай

Рэспублікі Беларусі, падмацаваная праз некалькі дзён публікацыяй «Маніхвэста Часовага рабоча-сялянскага ўрада Беларусі». На Першым Усебеларускім з'ездзе Саветаў была прынятая Канстытуцыя ССРБ.

Сярод унікальных матэрыялаў выстаўкі – дакументы са знакамітым «Маніхвэстам» 1919 г., рукапісы першага кіраўніка ўрада ССРБ Змітра Жылуновіча (Цішка Гартнага), рэдакцыйныя кнігі, газеты, часопісы, паштоўкі і карты дзяржаўных межаў той эпохі з фонду бібліятэкі.

***27 снежня** ў Быхаўскім раённым гісторыка-краязнаўчым музеі ладзілася навукова-практычная канферэнцыя «VII Быхаўскія краяўчыя чытанні», прысвечаная Году малой радзімы. Былі абмеркаваныя вынікі краяўчых даследаванняў, пытанні сацыяльна-палітычнага, эканамічнага і культурнага развіцця Быхаўшчыны са старажытных часоў да канца ХХ стагоддзя.

Зімовыя забавы на Божае Нараджэнне

25 снежня жыхары і госці аграгарадка Варонча Карэліцкага раёна ўдасцалі нацешыліся зімовымі забавамі. Атрымаць велізарнае задавальненне ад зімы і паўдзельнічаць у зімовых забавах змаглі жыхары і госці паселішча, якія далучыліся да свята «Зімовыя забавы ў Варончы».

25 снежня каталікі адзначаюць Божае Нараджэнне. З вялікім святам усіх павіншавалі вернікі касцёла Святой Ганны ў Варончы. У іх выкананні прагучалі песнясы пра Божае Нараджэнне.

Бібліятэкар Варанчанскай сельскай бібліятэкі Ліна Бучынская расказала гасцям

пра гісторыю свята і калядаванне.

Захапленне ў дзяцей і сталых выклікала з'яўленне на імпрэзаванай сцэне артыстаў творчага аб'яднання «Закрытыя твары» Ярэміцкага дома культуры, якія зладзілі сапраўднае цыркавое шоу.

Якая ж зіма без катання з гары, снегавіка і гульні ў снежкі! Мясцовая дзятва ўдасцалі нацешылася гэтымі зімовымі забавамі.

Сваім святочным настроём падзяліліся і ўдзельнікі творчага калектыву з Дзятлаўскага раёна.

Аксана ЯНУШ
Фота аўтара

ПОЛЬМІЯ
www.polymlja.by

Ці не час дарослым ва ўніверсітэты?

Каб адаптавацца ў сучасным зменлівым свеце, неабходна адукавацца. Такая асноўная думка не раз гучала пад час прэзентацыі дзейнасці Прадстаўніцтва зарэгістраванага аб'яднання «Deutscher Volkshochschul-Verband e.V.» (ФРГ) у Рэспубліцы Беларусь за 2018 год. Сапраўды, спасціжэнне новага – актуальная задача ў розныя часы. Гэта могуць быць атрыманне новай прафесіі, калі страчаная ранейшая праца, навучанне для людзей, якія трапілі ў зняволенне, але хацелі б па вывадзі з п'яносіць карысць грамадству, магчымаць пасільна працаваць інвалідам, людзям з абмежаванымі магчымасцямі, засваенне новых тэхналогіяў (прыкладам, інтэрнэт-банкінг, што ўсё шырэі скарыстоўваецца ў паўсядзённым жыцці)... Выніковае мерарытэтам адбылося дзямі ў Мінскай міжнародным адукацыйным цэнтры імя Ёханеса Рау. Сабраліся прадстаўнікі з розных куткоў нашай краіны, каб падзяліцца досведам ладжання працы ў галіне развіцця адукацыі для дарослых, пагутарыць аб прафесійных дасягненнях.

Галіна Верамейчык

Прывіталі прысутных Галіна Верамейчык і рэгіянальны дырэктар «DVV International» па Беларусі, Украіне, Малдове Веціна Брант. Апошняя падзякавала прысутным за тое, што «верыце ў сілу і радасць адукацыі для дарос-

лых». Потым адбылося знаёмства прысутных, дзе кожны каратка меў магчымасць распавесці пра сябе і сваю працу па праграмах DVV.

Сярод праграмаў арганізацыі – практы «Вучыцца, каб дзейнічаць» (у яго ўваходзяць 17 мініпраектаў), «Жывая бібліятэка» (адукацыя для зняволеных), «Этнаакадэмія» (з курсамі па этнаграфіі, народных рамяствах і

мастацтве), кампанія «Караван» (пад час яе адбываецца папулярныя адукацыі, супрацоўнікі Прадстаўніцтва ўжо наведалі 10 населеных пунктаў краіны, дзе распавядалі пра перспектывы адукацыі для дарослых, магчымасці, што яна дае людзям) ды інш. Пад час падвядзення вынікаў года прагучала багата розных фактаў ды лічбаў. Чамусьці аўтару гэтых радкоў запалі ў памяць такія. Адукацыя зняволеных людзей зніжае на 13 адсоткаў паўторнае злачынства (бадай, няшмат, але ж дакладна болей, чым усім без яе, калі чалавек пасля турмы часцяком не ведае, куды падацца); інваліды-калясачнікі могуць атрымаць прафесію барысты (і працаўладкавацца); людзі з абмежаванымі магчымасцямі сталі цырульнікамі; «Этнаакадэмія» сумесна з Студэнцкім этнаграфічным таварыствам займаецца вывучэннем і папулярнага культурнай спадчыны нашага народа.

У рамках сёлетняй дзейнасці Прадстаўніцтва – правядзенне міжнароднага конкурсу сачыненняў «Па-за кадрам: ад гісторыі сям'і да гісторыі супольнасці», што ладзіўся сумесна з МГА «Гісторыка». Чытачы нашага выдання знаёмыя з ім, бо «КГ» ужо надрукавала шэраг конкурсных працаў, і знаёмства з найлепшымі сачыненнямі прад'южыцца ў 2019-м. Мяркуюцца, што налета будзе абвешчаны падобны конкурс.

Падарункам усім прысутным стала выступленне Лене Рэйчэл Андэрсэн з Даніі. Яна пісьменнік, футуролаг, філосаф. У сааўтарстве з шведскім бізнесоўцам Томасам Б'ёркманам напісала кнігу «The Nordic Secret: A European story of beauty and freedom» («Паўночны сакрэт»). У ёй разглядаюцца пытанні, як адукацыя дарослых уплыва-

Лене Рэйчэл Андэрсэн

ла на якасць жыцця ў Даніі, Швецыі і Фінляндыі, што паўплывала на развіццё сваёй сістэмы ў скандынаўскіх краінах. Слухаючы, можна было перакідаць своеасаблівы масткі да беларускай рэальнасці – якія ідэі, дзеі можна пераняць? Апошнім часам у нас таксама распаўсюджаныя розныя нефармальныя адукацыйныя курсы, народныя ўніверсітэты, іншыя практы, што нясуць дадатковыя веды розным слямам грамадства – вывучэнне беларускай мовы і гісторыі, народнай культуры, традыцыяў, атрыманне дадатковай прафесіі і пад. Пачала гося з расповеду пра сябе, пра свой досвед атрымання адукацыі і выбару жыццёвага шляху. «Доўгі час я жыла пад кіраўніцтвам бацькоў, якія выбіралі мне навучальную ўстанову, дадатковыя факультатывы, – згадала

спн. Андэрсэн. – Але неяк я вырашыла, што не буду ўвесь час жыць пад іх апекаю, пражываць расплавананае некім жыццё – сваё жыццё я мушу пражыць сама. Было складана парваць сувязі, што склаўся, але цяпер я пэўная, што жыў так, як сама вырашыла, спланавала». Распаўсюджваючы пра канец XIX ст., выступоўца зазначыла: «Гэта быў час, калі з'яўляліся новыя аграгаты, машыны, распаўсюдваліся новыя тэхналогіі вядзення сельскай гаспадаркі. І дацкія фермеры аб'ядналіся, каб сумесна атрымліваць неабходныя веды. Для дарослых людзей былі арганізаваны народныя ўніверсітэты, дзе пятам некалькіх месяцаў ахвочыя засвойвалі новае ў вядзенні гаспадаркі». Гэткія курсы цягам некалькіх дзесяцігоддзяў мелі станоўчы вынік. Сёння мы сапраўды можам казаць пра сакрэт дабрабыту скандынаўскіх краінаў, захапляцца не толькі руплівасцю і працавітасцю тамтэйшых людзей, але і здольнасцю іх наладжаць побыт, працу, вольны час.

Скончылася сустрэча абменам думак, што дала супраць у праектах Прадстаўніцтва, якія планы на наступны год, ахвочыя выказвалі свае прапановы, ідэі.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ,
фота аўтара

Віцебскага раёна і яе аб'яднання па інтарэсах «Юныя краянаўцы» Мікіта Шыбека і Аляксандра Гвоздзева, а з другога – такія вядомыя даследчыкі-аматары гісторыі свайго краю, як Святлана Кошур з Карэлічаў і Юрый Важнік з Пухавічаў.

Сталасць краянаўства краіны яраз у асобе Святланы Кошур. Тут і глыбіня даследавання імянаў славурых землякоў, гістарызм і дакладнасць архіўных і музейных крыніцаў, хірургічная выверанасць вынікаў. Адным словам, класіка краянаўства, на жаль, пакуль не апэненая дзяржавай.

ўнікальнага збору борцаў Івана Осіпава («Братэрства босых бортнікаў») з Гомельшчыны.

Вынікі гэтага маштабнага сходу краянаўцаў падвялі старшыня грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры» Тадэуш Стружэцкі і мэдэратары прэзентацыі Павел Сухарукаў і Уладзімір Гілеп. Цяпер скарочана дамо толькі канкрэтныя прапановы, але ў бліжэйшых нумарах «Краязнаўчай газеты» і «Звязды» збіраемся кожную выказаную прапанову раскрыць у асобнай публікацыі.

Прапануем:

1. Наступнаму, другому, Году малой радзімы і яе знакамітым людзям прысвяціць навукова-практычную краянаўчую канферэнцыю.

2. Ініцыяваць перад раённымі органамі ўлады ідэю стварэння зямляцтваў са сваіх знакамітых землякоў, якія жывуць у іншых мясцовасцях (нават за межамі роднага краю).

Краязнаўчыя дасягненні першага Года малой радзімы

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Дыскусія, што доўжылася дзве з паловаю гадзіны, уразіла шматграннасцю формаў і метадаў адлюстравання тэмы малой радзімы і яе славу тасцяў. Прыкладам таму – бібліятэчнае краянаўства Бярэзінскага раённай бібліятэкі (дырэктар Наталля Маеўская), якая ўжо шэсць разоў была пераможцам рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры». Аб працы бібліятэк раёна па тэме малой радзімы даклад зрабіла загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу і адзін з актыўных аўтараў «Краязнаўчай газеты» Тамара Круталевіч.

Калі ацэньваць выступленні запрошаных на прэзентацыю па моцы

апладысmentaў, мяркуем, аўдыторыі вельмі спадабаліся даклады краянаўца Васіля Драгаўца – аўтара краянаўчай кнігі аб сваёй малой радзіме (Нясвіжчыне) «Запозненае прызнанне», і выступленне выдаўца малатражнай краянаўчай літаратуры Віктара Хурсіка. І першы – можна сказаць, пачатковец у тэме, і другі – вопытны кнігавыдавец-краязнавец – гэта яскравыя прыклады адданасці роднай зямлі, як у вузкім, так і ў шырокім значэннях гэтага слова.

Прысутным цікава было параўнаць, як адную і тую ж тэму малой радзімы ўспрымаюць маладыя краянаўцы і «кіты» краянаўства. І прыклады таму таксама знайшліся пад час прэзентацыі. Гэта з аднаго боку – выхаванцы Суйкаўскай базавай школы

Мікіта Шыбека і Аляксандра Гвоздзева

Юрый Важнік – другі бок падыходу да тэмы, разлічаны на эмацыйнае ўспрыняцце яе моладзю. І гэта таксама вельмі добра.

Яшчэ адзін арыгінальны падыход да справы ўшанавання знакамітых землякоў паказалі прысутным на прэзентацыі прадстаўнікі Мядзельскага раёна. Гаворка ішла пра стварэнне сёлета Мастоцкай галерэі народнага мастака Беларусі Васіля Шарагловіча, пра што распавяла навуковы супрацоўнік галерэі Ганна Кляноўская.

Фінальным жа акордам, які прагучаў пад воплескі ўсіх прысутных, стала выступленне па тэме «Дзейнасць аграгаспаўдаў па папулярныя гісторыі і народных традыцыі малой радзімы» на прыкладзе

3. Унесці прапанову аб аднаўленні працы раённых камісіяў кнігі «Памяць» – адзінай і пакуль непаўторнай энцыклапедыі краянаўства нашай радзімы, аналагаў якой не створана ні ў адной з былых рэспублік СССР. Напалашаныя нават цягам першага Года малой радзімы звесткі настойліва патрабуюць гэтага.

4. Прасці сельскай Саветы народных дэпутатаў аднавіць на малой радзіме фестывалы-сустрэчы землякоў (калі не штогод, то 1 раз на 2-3 гады). Разам з тым ініцыяваць устаноўку на месцах былых вёсак мемарыяльных знакаў (з пералікам прозвішчаў жыхароў вёскі).

5. Рэкамендаваць грамадскасці аб'яднацца ў рэспубліканскае краянаўчае таварыства «Мой край».

Мэтай згаданай прэзентацыі не было прыняцце нейкага рэкамендацыйнага дакумента. Таму ўсё выказанае павінна быць абмеркаванае грамадствам і – наша просьба – вынесенае на яго разгляд праз публікацыі ў «Звяздзе» і «Краязнаўчай газеце».

P.S. Званок у рэдакцыю «КГ» вядучага бібліятэкара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Любові Іванаўны Даніленка быў нечаканым, але вельмі своечасовым. Яна выказала вялікую ўдзячнасць за «найцікавейшае, а галоўнае, найкарыснейшае мерапрыемства, прысвечанае Году малой радзімы».

Выказанае на ім – гэта праграма дзейнасці краянаўцаў на 2019 год.

З Новым годам, наш родны край!

Васіль Драгавец

Святлана Кошур

Ганна Кляноўская

Іван Осіпаў

Будзем памятаць мы...

Гарадскія вярчоркі памяці Васіля Ліцьвінкі

Васіль Дзмітрыевіч Ліцьвінкі (1941 – 2007), кандыдат філалагічных навук, фалькларыст, узначальваў навукова-даследчую лабараторыю беларускага фальклору на філалагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Беларускі саюз фалькларыстаў. Ініцыятар і стваральнік тэлепраграмы «Запрашаем на вярчоркі» на Беларускім тэлебачанні.

Мне пашчасціла працаваць малодшым навуковым супрацоўнікам поруч з Васілём Ліцьвінкам, а таксама калі-нікалаі вёсці разам тэлеперадачу «Запрашаем на вярчоркі». З усёй Беларусі, з маленькіх і вялікіх вёсак людзі ехалі ў сталіцу, каб паказаць той ці іншы абрад, праспяваць песні продкаў, павадзіць карагоды і патанчыць. Ехалі і людзі сталага ўзросту, і моладзь, бо ў вёсцы ва ўсіх народных святах, абрадах удзельнічалі ўсёй грамадою. Гэтак ад дзядоў, бабуляў перадавалася народнае багацце, кожнае іх дзеянне несла любоў да роднай зямлі, старэйшых і продкаў.

Васіль Ліцьвінкі

В. Ліцьвінкі быў адданы Бацькаўшчыне. Ён нарадзіўся ў вёсцы Церабяжоў Столінскага раёна. Любіў вясковую працу, усё ўмеў рабіць сам. Увечары збіраліся ў іх хаце жанчыны, тады чуліся мілагучныя песні. Самога Васіля вучыў спяваць ягоны дзядзька Саша. Як пачне той «Ой, у вішнёвым у садочку», кожнаму ў вёсцы было

зразумела: гэта Ліцьвінкаў дзядзька спявае.

Вось так з маленства народная мудрасць, абрады, песні ўзгадалі чалавек, адданага радзіме і яе людзям. Свой вопыт Васіль Ліцьвінкі перадаваў студэнтам, ягоныя манаграфіі, кнігі, публікацыі ў прэсе дапамагалі глыбей спазніцца беларускі фальклор.

Было і так, калі мы ездзілі збіраць узоры песеннай культуры – прысядзем у цэнтры вёскі, Васіль як заспявае:

*Ой, сівы конь бяжыць,
На ім беда грывае.
Ой, спанаравілася,*

ой, спанаравілася

Мне тая дзядзьчына.

Людзі ішлі да нас, пачыналі падпяваць і ўспамінаць песні свайго краю, бо кажуць жа: што ні край, то звычай.

Цяжка хварэла мама Васіля, і мы разам вывелі яе з хаты. Маці расказвала, як маленькі Васілёк бегаў з лязінкаю каля вады і пужаў жабаў. Калі ж пляснула ў возеры вялікая рыба, ён з піскам бабег у хату, залез на печ і доўга маўчаў.

Сёння знайшліся добрыя людзі, якія памятаюць адданаць Васіля Ліцьвінкі роднай Беларусі. Пісьменнік Валерыя Сарока, заснавальнік і галоўны рэдактар часопіса «Планета сям'я» Яўген Крыцкі адклалі свае справы, знайшлі грошы, каб зняць

перадачу «Запрашаем на вярчоркі» ў памяць пра Васіля Дзмітрыевіча.

Мая аднапакаёўка ў Мінску вясковай хатай з самапрадкамі, чутунам, вышыванкамі, часалкам ды інш. Я гаспадар, а гаспадыня Кацярына Пяршлевіч; мы запрасілі на вярчоркі Надзею Куліковіч і Валянціну Макараву з фальклорнага гурта «Суседзі», што з вёскі Крыніца Смалевіцкага раёна. З мінскага тэатра фальклору «Матуліна хата» прыйшлі Рыгор Кляйко, Аляксандр Сімановіч, малады баяніст Аляксандр Мішчыракоў з мамаю Аленай Вячаславаўнай, Андрэй Расолька, які быў студэнтам В. Ліцьвінкі ў Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў. З гармонікам і спевамі прыехала Людміла Антончык, якая не прпускала ніводнай перадачы «Запрашаем на вярчоркі». Завіталі і мае суседзі Соф'я Курач і Ігар Афангель. Сяк-так памяціліся ўсе ў кватэры. Калі пачалі здымаць мае ўспаміны пра Васіля Ліцьвінкі, у кватэры чамусьці два разы міргалі ляпачкі, а потым некалькі сірнач заляцелі на балкон і пастукалі дзюбкамі ў шыбу. Мы палчылі гэта знакам. Усе ўсталі і сказалі: «Дзякуй табе, Васіль». Жанчыны заспявалі:

*Люблю наш край, старонку гэту,
Дзе я радзілася й расла,
Дзе першы раз спазнала гора,
Слязу надолі праліла.*

Я згадаў любімую Васілёву песню «Калі каліна не цвіла». Памятаю, ён казаў: «Мікола, спявай яе заўсёды, і я буду чуць».

*Калі каліна не цвіла,
То не ламай каліну.
Калі ў салдатах ты не быў,
То не чапай дзядзьчыну.
Я памятаю той жа час,
Ты плакала за мною,
На развітанне раз у раз
Махала хуціною.*

Жанчыны з гурта «Суседзі» зацягнулі песню «Ой, пайдзі я лугам», потым усе разам заспявалі «Ой, у вішнёвым у садочку». Хоць месца было і малавата, але станчылі «У сераду бабка», «Бульбу» – акурат гаспадыня Кацярына Пяршлевіч унесла вараную бульбу ў вялікім чыгунку, смачныя драпікі і палцам піханыя каўбасы.

Удзельнікі нашых гарадскіх вярчорак падзяліліся ўспамінамі пра Васіля Ліцьвінкі, і кожны выказаў жаданне, каб адраділася тэлеперадача «Запрашаем на вярчоркі» пра жыццё, працу і адпачынак вясцоўцаў, пра тых, хто сваёй працай мацуе наш край і захоўвае традыцыйную культуру.

*Мікола КОТАЎ,
пазіштанты карэспандэнт
Фота Аляксандра СЕМАНОВІЧА
і з архіва сям'і Ліцьвінкі*

Дзе варта пабываць

Імпрэзы для святочнага настрою

Каляды з Коласам

Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа запрашае далучыцца да зімовых святаў і прыемных прыгодаў, правесці час весела і спазнаць шмат новага і карыснага.

28 снежня і 4 студзеня ў музеі адбудуцца майстар-клас па вырабе каляднай паштоўкі і дзіцячых ранішнік «Калядныя прыгоды ў Доме Коласа».

29 снежня пройдуць музейна-педагагічныя заняткі «Елачная цацка – красуня і чараўніца» (тэатральная частка – лекцыя па гісторыі ўзнікнення елачных цацак у свеце і ў Беларусі, практычная частка – майстар-клас па вырабе снегавічкі-магнітаў і елачных цацак).

3 студзеня супрацоўнікі зладзяць музейна-педагагічныя заняткі «Цудоўны свет вышчанкі» (тэатральная частка – лекцыя з мультымедыянай прэзентацыяй, практычная частка – выражанне розных відаў вышчанак і ўпрыгожванне імі ялінкі ў Доме Коласа. Пасля заняткаў гасцей чакае ляльчанае прадстаўленне.

Для ўдзелу ў імпрэзах неабходна папярэдне запісацца па тэлефоне: 8 (017) 284-17-02.

«Елка ў Мастацкім!»

Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь запрашае маленькіх і дарослых аматараў мастацтва на серыю святочных інтэрактыўных праграмаў «Елка ў Мастацкім!». Дзяцей чакае арыгінальнае падарожжа з загадкамі па залах музея. Атрымашы на іх адказы, яны змогуць пазнаёміцца з гісторыяй святкавання самага доўгачаканага свята ў годзе! Таксама гасцей праграмы чакае сустрэча з сапраўдным мастаком і

стварэнне сумеснай карціны, творчая майстэрня па роспісе навагодняй цацкі, вясёлы карагод вакол прыгажуні-елкі!

Навагодняя святочная праграма ладзіцца з 28 снежня па 5 студзеня, разлічаная на дзяцей ад 4 да 13 гадоў. Для ўдзелу неабходны папярэдні запіс па тэлефонах: 8 (017) 327-71-63, 8 (017) 327-45-62.

Батлейка, калядоўшчыкі, Каза...

«Арт Сядзіба» арганізуе музычныя беларускамоўныя праграмы «Калядныя ялінкі».

7 студзеня для маленькіх глядачоў і іх бацькоў тэатр «Варгін» падрывае незвычайны інтэрактыўны спектакль, складзены паводле матываў старадаўняй традыцыйна беларускіх батлеечных сюжэтаў, з выкарыстаннем танцаў ды гульніяў і, вядома ж, жывой традыцыйнай музыкі.

28 і 29 снежня – тэатральная імпрэза «Куды знікла Каляда?» для дзетак ад сямейнага цэнтра «Клевер». Маленькія беларусы і беларускі выправяцца ў казанчае падарожжа, пазнаёміцца з цікавымі звычкамі іншых краінаў... Напрыканцы імпрэзы ўсіх чакае смачны пачастунак.

30 снежня, 5 і 6 студзеня ладзіцца гульніявая праграма «Чароўныя Каляды» ад студыі «Варгін». Да ўдзельнікаў запрашаюць сапраўдных калядоўшчыкаў, а з імі – Каза рагата і Мядзведзь вучоны. Пад час імпрэзы можна будзе пачуць старадаўнія спевы ды музыку, прыняць удзел у гульніах і патанчыць. Таксама кожны ўдзельнік зможа зрабіць калядную зорачку ды атрымаць сувенір.

На кожнай імпрэзе будуць вызначана ўладальнікі самых арыгінальных і цікавых святочных строў, якія атрымаюць падарункі ад «Арт Сядзібы».

«Калядныя ялінкі» адбудуцца на пляцоўцы «Грай» (Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33). Замоўце квіткі можна па тэлефоне: +375 44 769-63-94.

Можна, мандарынку?

Мандарыны – сапраўдны сімвал навагодніх святаў і зімовых халадоў. Акрамя таго, гэта крыніца вітамінаў А, С, Р, В, К, D, кальцыю, магнію і калію, мінеральных салеяў, эфірных алей, лютэіну ды іншых карысных рэчываў. Чаму яшчэ варта есці гэтыя цытрусы?

Дапамагаюць пры прастудзе

Мандарыны ўтрымліваюць фітанцыды – прыродныя антысептыкі. Яны дапамагаюць арганізму пазбавіцца сімптомаў прастуды і вірусных захворванняў. Нездарма ж сезон мандарынаў у нас – гэта зіма!

Паляпшаюць зрок

Вітамін А, зеаксанцін і лютеін, што ёсць у мандарынах, уплываюць на структуру зрокавага нерва, паляпшаюць

кровазабеспячэнне ў вачніцах, павышаюць вастрэйню зроку. Каб бачыць лепей, дастаткова з'ядаць пару мандарынаў штодзень.

Уплываюць на страваванне

Мандарыны нармалізуюць працу страўнікава-кішачнага тракта, памяншаюць запаленні ў жоўцывым пухіры і печані, дапамагаюць ператраўляць тлушчы. Таксама мандарыны нармалізуюць мікрафлору кішэчніка, што карысна пры дысбактэрыёзе.

Умацоўваюць памяць

Каб лепш засвойваць вялікія аб'ёмы інфармацыі, дадайце ў свой рацыён вітаміны групы В з духмяных мандарынаў – гэта палепшыць па-

мяць, нармалізуе сон і супакоіць нервовую сістэму.

Паляпшаюць стан скуры

Мандарыны істотна звужаюць поры, пазбаўляюць

ад дробных высыпанняў, выраўніваюць структуру скуры і паляпшаюць колер твару. Дарэчы, у гэтым выпадку мандарыны можна і есці, і рабіць з іх мяккаці касметычныя маскі.

Дапамагаюць пахудзець

Мандарыны ўтрымліваюць цукар, аднак іх каларыйнасць вельмі нізкая – усяго 40 калорыяў на 100 г. Таксама мандарыны – крыніца клятчаткі, якая паскарае метабалізм і дапамагае знізіць вагу.

Паляпшаюць працу сэрца

Мандарыны добра ўплываюць на сардэчна-сасудзістую сістэму – іх складнікі ўмацоўваюць сардэчную мышцу. Калі есці мандарыны рэгулярна, рызыка інфарктаў і інсультаў істотна панізіцца.

Паводле foodandmood.com.ua

Працяг тэмы

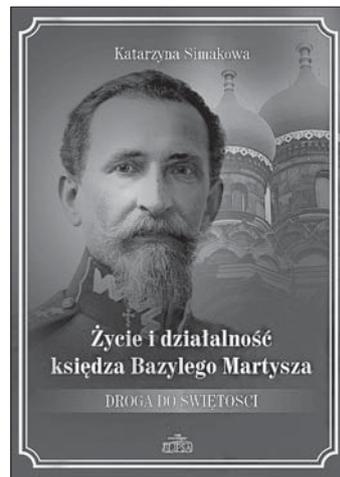
Бацька тлінкіта

У № 25 (ліпень 2018 г.) «ЖГ» у артыкуле, прысвечаным галоўнаму археаграфічнаму адкрыццю года, зробленаму Грынкевічаўскім даследчым і перакладчыцкім праектам «Пра школу» з дапамогай Кэтрын Арнт, была змешчана фатаграфія вучняў і іншых асобаў, звязаных з царквой і школай у Сан-Францыска (ЗША), з кнігі А. Яфімава і А. Ласаевай «Алеўцкая і Паўночна-Амерыканская епархія пры свяціцелі Ціхане» (Масква: Выдавецтва Праваслаўнага Свята-Ціханайскага гуманітарнага ўніверсітэта, 2012).

Размова ішла пра нашых суайчыннікаў, якія рознымі шляхамі апынуліся на Алясцы, сярод тубыльцаў. Варта асобна адзначыць, што мы атрымалі доступ да гэтай кнігі дзякуючы аднаму з аўтараў. Аксана Ласаева – настаўніца нядзельнай школы праваслаўнага кафедральнага сабора ў Бабруйску, знаходзячыся пры гэтым геаграфічна паміж малымі радзімамі беларускіх святароў, аляскіх місіянераў Мікалая Грынкевіча і Паўла Шадуры. Да месца значыць, што ў Беларусі няма вуліцы імя М. Грынкевіча, якую лагічна

за ўсё мець у Рэпках або Побалаве Рагачоўскага раёна, але на Алясцы ёсць возера Шадура, як і «дарога Шадуры» (Shadura Road) у прывязцы да паселішчаў Салдотны, Каліфорнскага, Касілафа на Кенайскім паўвостраве (штат Аляска, ЗША).

Тое, што Павел Шадура нарадзіўся ў Мінскай губерні, было вядома нам даўно. Але адным з найважнейшых адкрыццяў 2018 г. было і канкрэтнае месца яго нараджэння – вёска Пагарэлае (Pogorelo, як яе назва падаецца ў кнізе 1975 г. па гісторыі праваслаўя ў Паўночнай Амерыцы). Мы мяркуюем, што з усіх Пагарэлых у Мінскай губерні больш за ўсё падыходзіць тое, што знаходзілася ў Ігуменскім павеце (цяпер – Асіповіцкі раён), бо там была царква, у якой і мог служыць яго бацька. Дзеці а. Паўла мелі, акрамя «еўрапейскай», алеўцкую і тлінкіцкую кроў, што дало падставу аднаму з іх, Паўлу (1902 – 1996), вучыцца ў індзейскай школе-інтэрнаце ў Арэоне (Chemawa Indian School). Гэта вельмі збліжае сем'і Шадураў і Саўчанкаў, а таксама Мартышаў. Дзім'яна Саўчанку, «бацьку тлінкіта», і Паўла Шадуру аб'ядноўвае і тое, што з 1889 да 1893 г. настацелем у Кадзьяку быў Аляксандр Мартыш, сын якога, свяшчэннамуначнік Васіль, таксама служыў там жа пазней, жывучы з жонкай Вольгай, якая паходзіла з навагрудскага роду Новакаў, і дзвума дзецьмі. У дзёніку а. Васіля апісваецца нямала агульных для яго і Шадуры момантаў – і «суро́ва ідылічных», і забаўных. Дзім'ян са сваёй жонкай-тлінкіткай Марыяй належыў да Кадзьякскага прыхода і адсюль адпраўляў Мікалая, якога называў сваім сынам, на вучобу ў Сан-Францыска. У адрозненне ад кнігі пра «Ціханайскі перыяд», у якой згадваюцца М. Грынкевіч, П. Шадура і В. Мартыш, кніга са згадкамі Грынкевіча і Шадуры «Жыццё і дзейнасць святара Васіля Мартыша. Дарога да святасці» К. Мазурка, што выйшла ў Варшаве ў 2018 г., паступіла ў Нацыянальную бібліятэку Беларусі.

сандра Мартыш, сын якога, свяшчэннамуначнік Васіль, таксама служыў там жа пазней, жывучы з жонкай Вольгай, якая паходзіла з навагрудскага роду Новакаў, і дзвума дзецьмі. У дзёніку а. Васіля апісваецца нямала агульных для яго і Шадуры момантаў – і «суро́ва ідылічных», і забаўных. Дзім'ян са сваёй жонкай-тлінкіткай Марыяй належыў да Кадзьякскага прыхода і адсюль адпраўляў Мікалая, якога называў сваім сынам, на вучобу ў Сан-Францыска. У адрозненне ад кнігі пра «Ціханайскі перыяд», у якой згадваюцца М. Грынкевіч, П. Шадура і В. Мартыш, кніга са згадкамі Грынкевіча і Шадуры «Жыццё і дзейнасць святара Васіля Мартыша. Дарога да святасці» К. Мазурка, што выйшла ў Варшаве ў 2018 г., паступіла ў Нацыянальную бібліятэку Беларусі.

Лісты Дзім'яна Саўчанкі ў Аляскінскае духоўнае праўленне

«Кодзьяк, октябрь 17 – 90. В Русскую епархиальную консисторию Аляски, Сан-Франциско. Я, нижеподписавшийся, прошу вышеупомянутое Духовное правление уволить сына моего Николая Савченко на свидание к его родителям при первом возможном удобном случае, который будет состоять, в Кодзьяк, Аляску. За что буду много обязан и в ожидании [? – воожидание (?)], что сын мой Ник. Савченко удовлетворит сему Духовному правлению и паче епископу Владимиру Алеутскому и Аляскин-

скому своим прилежанием и любовью к науке его в предбудущее время. При сем с благословением от Его Высокопреосвященства надежды к удовлетворению моего желания остаюсь ваш верный раб Демьян Савченко».

«Кадзьяк, кастрычніка 17 – 90. У Рускую еклезіястычную кансісторыю Аляскі, Сан-Францыска. Я, ніжэйпадпісаны, прашу вышэйзгаданае Духоўнае праўленне вызваліць на час ад яго высакароднага вучэння сына майго Мікалая Саўчанку на спатканне да яго бацькоў пры першым магчымым зручным выпадку, што будзе адбывацца, у Кадзьяк, Аляску. За што буду вельмі ўдзячны і ў чаканні [? – воожидание (?)], што сын мой Мік. Саўчанка задаволіць гэтае Духоўнае праўленне і больш епіскапа Уладзіміра Алеўцкага і Аляскінскага сваёй руплівасцю і любоўю да навукі яго ў будучы час. Пры гэтым з блаславеннем ад Яго Высокапраасвясчэнства надзеі да задавальнення майго жадання застаюся ваш верны раб Дем'яна Саўчанка».

«Кодзьяк, ноябрь 26, 1891, в Русскую епархиальную консисторию Аляски, Сан-Франциско. Я, нижеподписавшийся, прошу упомянуть мое Духовное правление уволить на время моего сына Николая от занятия его благодарного учения на свидание при первом случае, который будет состоять, в Кодзьяк. Если же он пожелает назад обратно, то я могу его отправить на свое основание. Сделайте Божескую милость, преосвященнейший Владыко. Я имею удовольствие увидеть моего сына Николая. Мы теперь хвораем, бог знает, что будет. Димеан Савченко»

«Кадзьяк, лістапад 26, 1891, у Рускую еклезіястычную кансісторыю Аляскі, Сан-Францыска. Я, ніжэйпадпісаны, прашу згадаць маё Духоўнае праўленне вызваліць на час майго сына Мікалая ад занятку яго ўдзячнага вучэння на спатканне пры першым выпадку, што будзе адбывацца, у Кадзьяк. Калі ж ён пажадае назад зваротна, то я магу яго адправіць на сваю аснову. Зрабіце Божую ласку, прасвясчэннейшы Уладыка. Я маю задавальненне ўбачыць майго сына Мікалая. Мы цяпер хварэем, бог ведае, што будзе. Дзім'яна Саўчанка».

(Арфаграфія і пунктуацыя праўленняў, пераважна ў адпаведнасці з сучаснымі правіламі; падзел на сказы аптымізаваны; абзацы, асабліва няпэўныя ў другім лісце, не вылучаныя).

Алесь СІМАКОВ, г. Гомель

Руская царква на востраве Кадзьяк каля ўзбярэжжа Аляскі (фота: Бібліятэка Кангрэса ЗША)

Футра Дзеда Мароза

Гумарыстычнае апавяданне

– Ну што, хлопцы, зойдзем сёння ў «Мінутку»! – зварнуўся да сяброў Яўген. – Згадзіся, што лепш стаячы выпіць больш, чым сядзячы – менш!

Мікола і Анатоль падтрымалі сябра і накіраваліся ў павільён. У мінулыя гады яны звычайна заходзілі ў кафе, а цяпер цэны адчужальна падраслі, таму прапаноўваў Яўгена была слухнай. Галоўнае – не парушаць традыцыю. Напярэдадні Новага года яны заўсёды за чаркай абмяркоўвалі свае дасягненні і праблемы, дзяліліся планами на будучае.

Калі выпілі, гаворку пачаў Яўген. На заводзе ён працуе даўно, дапамагаў маладзейшым хлопцам, з якімі пазней моцна пасябраваў. Мікола і Анатоль і цяпер не хавалі сваёй удзячнасці яму.

– Сёння ўвечары, хлопцы, у мяне могуць быць вялікія праблемы, – цяжка ўздыхнуў Яўген.

– Што такое? – насцярожыліся таварышы.

– Жонка папярэдзіла: калі вярнуся дадому позна і невярозы – не пусціць у кватэру. А мы ж, як вы добра ведаеце, звычайна прыходзім позна і ледзь жывенькія...

Мужчыны спачувальна паківалі галовамі і таксама ўздыхнулі. Хто-хто, а яны добра ведалі крутыя нораў Антаніны – жонкі Яўгена. Тая ўжо калі сказала, то так і зробіць.

– Можа, ідзі да каго-небудзь з нас? – нерашуча прапанаваў Анатоль. – Хаця, зразумела, Новы год сустракаюць дома, з сям'ёй...

– Давайце лепш яшчэ па адной! – прапанаваў Мікола, самы малады. – Ці грэх, ці два.

Ёсць у мяне ідэя, як Яўгену трапіць дадому! Выпілі, прыкусілі.

– Не цягні ўжо ката за хвост! – з надзеяй глянуў Яўген на Міколу.

– Вы ж ведаеце, – пачаў той, – што мой цесць Адам Антонавіч – вялікі актывіст нашага домакіраўніцтва. А сёлета яго яшчэ папрасілі паводзіць нас у правядзенні навагодніх віншаванняў дзяцей нашага дома. Выдалі чырвоная футра і ўсю астатнюю амуніцыю Дзеда Мароза. Дык ён ужо больш за тыдзень са Снягурачкай, таксама пенсіянеркай «у розквіце сіл», ходзіць па кватэрах, выконвае заяўкі бацькоў. Злавлі маю думку? Не? Я папрашу ў Адама Антонавіча яго футра, а ты, Яўген, апрапашся як Дзед Мароз і са святочнымі віншаваннямі возьмеш непрыступную крапасць – зойдзеш у сваю кватэру. А там ужо ўсё будзе залежаць ад цябе самога!

– За такую ідэю трэба выпіць! – павесялеў Яўген і зноў напоўніў чаркі. – Толькі вось як мне потым вярнуць табе футра?

– А ты выйдзі на балкон і скінь са свайго дзвягата паверха. Я падыму ды хуценька вярну цесцю!

– За такую ідэю трэба выпіць! – павесялеў Яўген і зноў напоўніў чаркі. – Толькі вось як мне потым вярнуць табе футра?

– А ты выйдзі на балкон і скінь са свайго дзвягата паверха. Я падыму ды хуценька вярну цесцю!

– За такую ідэю трэба выпіць! – павесялеў Яўген і зноў напоўніў чаркі. – Толькі вось як мне потым вярнуць табе футра?

– А ты выйдзі на балкон і скінь са свайго дзвягата паверха. Я падыму ды хуценька вярну цесцю!

Так мужчыны і зрабілі. Калі позна ўвечары яны, нарэшце, прыцягнуліся дадому, Яўген пазваніў у дзверы. Адчыніла жонка. Ён як мага ніжэй нацягнуў на вочы шапку, моўчкі, каб не пазнала, дастаў з торбы і ўручыў здзіўленай Антаніне каробку цукерак, а затым рашуча накіраваўся на балкон. Зняў футра і, не глядзячы, шпурлянуў яго ўніз. А сам з палёгкай уздыхнуў і накіраваўся да святочнага стала...

Неўзабаве патэлефанавалі Мікола:

– Яўген, дзе футра?

– Я ж яго скінуў!

– разгубіўся Яўген. – Можна, дзе зачэплася, пайду пашукаю...

– Сядзі ўжо! – не вытрымала жонка. – Калі пойдзеш – дакладна не пушчу дамоў!

А ў гэты час у адной з кватэраў на трэцім паверсе гаспадар, убачыўшы футра на сваім балконе, па некалькі разоў абшарыў усе шафы і куткі, шукаючы Дзеда Мароза.

Міхась СЛІВА

Кулінарныя афарызмы

(Заканчэнне. Пачатак у № 47)

Першы блін комам

Так зазвычай кажучы, калі справа з першай спробы не атрымліваецца. І сапраўды, першы спечаны блін бывае непрыгожым або ўвогуле не атрымліваецца, але гэта толькі відавочнае значэнне выслоўя. У славянаў быў звычай аддаваць першыя бліны мядзведзям (або, як казалі старажытныя славяне, камам; адсюль і святая Камаедзіца, калі пасля зімы працянаюцца мядзведзі). Першыя спечаныя бліны прыносілі да бярэгоў для галодных пасля зімы мядзведзям, якіх нашыя старажытныя продкі вельмі шанавалі.

На хрысціянскай Русі выраз змяніўся: замест «першы блін (каму?) камам» гучаў «першы блін (як?) комам». Звязанае гэта было з тым, што першы блін, выпечаны на Масленым тыдні, аддавалі за спачын душы, і ён мусіў стаяць комам у горле, калі чалавек успамінаў сваіх памерлых сваякоў. Так рабілі ў вёсках, у гарадах жа першы блін аддавалі жабраку, каб ён памянуў памерлых. Толькі пазней блін комам стаў сімвалізаваць нядачу ў пачатку справы. Беларусы ў такіх выпадках кажучы таксама: першы блін сабаку, першыя каты за платы.

На чужы каравай рота не разявай

Між іншым, гэта толькі частка народнай мудрасці, яе працяг – «а раней уставай і свой пачынай». У ранейшыя часы ў кожнай хаце з самага ранку пяклі хлеб на ўсю сям'ю. Гэтага не рабілі толькі гультяі. Нашыя продкі зрабілі выснову: калі хочаш нешта мець, працуй, варушыся, а не зайздросці, лежачы на печы. Беларусы казалі яшчэ: не

будзь ласы на чужыя каўбасы, не рух чужых груш.

Хлеб – усяма галава

Раней хлеб быў бадай што самым каштоўным прадуктам – сытным і не вельмі дарагім. Продкі ведалі: калі ў хаце ёсць хлеб, ніхто не будзе галодным. Таму і казалі яшчэ: хлеб – над панамі пан, хлеб будзе – дык усё будзе.

Кашу маслам не сапсуеш

Інакш кажучы, нешта карыснае не можа зашкодзіць нават у вялікай колькасці. Хаця цяпер шмат хто стараецца не спажываць шмат тлушчу, раней есці масла маглі сабе дазволіць толькі нябедныя сем'і, і па колькасці масла ў кашы маглі меркаваць пра заможнасць сям'і. Таксама стравы з тлушчам сагралі ў халодныя часы года, давалі сілы на цяжкую фізічную працу.

Кавардак у галаве

Кавардаком называлі раней стравы, у якіх было намашана розных інгрэдыентаў – часта тых, што засталіся пасля трапезы. Пшонны рыбны суп, салянка з капусцы, вінегрэт – усе гэтыя стравы можна назваць кавардаком, мешанінай. Які беспарадак у талерцы, такі можа быць і ў галаве, прыкмячалі продкі.

Падрыхтавала Ніна КАЗІЯН

«3 Новым годам, горад дарагі!»

Уздоўж: 3. «Студзень тупае ў двары, // ... знік у вырай». З верша «3 новымі пяцёркамі» В. Зуёнкі. 7. «І вітае ўвесь ... // Добры, мірны // Новы год». З верша В. Лукшы «Карнавал». 8. Група музыкаў. 10. «Ой, ішла калядачка, калядуючы, праз ...». З каляднай песні. 11. «Снег – як ... // Як праісціна. // Зорак свежая ралля». З верша Н. Аксёныч «Выпаў снег». 12. Галіна елкі, сасны. 16. Зімовая гульня. 17. «Ледзьве холад на парог, // Мішка шусь у свой ...». З верша Р. Барадуліна «Як звары зіму сустракаюць». 18. «З белым снегам на галінках // І да нас прышла ...». З верша Ф. Ляшонка «Пад Новы год». 19. Узаемная дамоўленасць аб чым-небудзь. 20. «Каб ад сцюжы не сканаць, мусіць ... ноч скакаць». З верша М. Танка «Зячы дом». 21. Тонкі лёд. 24. «І лятучы мае лёгкія ...». З верша М. Багдановіча «Зімовая дарога». 26. «Прыляцелі ..., // Як чырвоныя шары». З верша У. Мацвеевіч «Елка-вясёлка». 28. ... на лета, зіма на мароз (прык.). 29. Студзень году ... – зіме сярэдзіна (прык.).

Упоперак: 1. «Хай жа лёгкі навагодні ... // Над зямлёю нашай мірна кружыць-

ца, // Хай лунае навагодні смех, // Хай ніводны твар тугой не смужыцца. // З Новым годам, горад дарагі!». З верша Ул. Верамейчыка «Новы год у Нафтаградзе». 2. «З Новым годам ён віншуе, // Падарунчкі даруе. // Падарункаў цэлы ...! // Хто ён, дзеткі? // – Дзед Мароз!». З верша Г. Дашкевіч «Весьляшуска-сакатухка». 4. Невялікі літаратурны твор. 5. Зусім невялічкая колькасць чаго-небудзь (перан.). 6. Тонка ссуканая пража. 9. «Ой, ..., // Ой, ... // Усе дарожкі замяла». З песні «Ой, ...». (сл. А. Дзеружынскага, муз. М. Шуміліна). 13. «Гуляй, зіма, твая часіна! // Ды скоро будзе ...». З паэмы Якуба Коласа «Новая зямля» («Каляды»). 14. ... кабану бруха не ўспора (прык.). 15. Тое, што і настольнік; на Каляды пад ... клалі сена. 21. Ямка. 22. Сцвярджэнне, якое прымаецца безспрэчнаю ісціну. 23. Задняя частка судна, лодкі. 25. Напой, які звычайна ставіўся на стол у першую поспную куццю. 27. «Даў ... людзям Новы год, // Навагодні вечар». З верша Я. Купалы «Пад Новы год».

Лявон ЦЕЛЕШ, г. Дзяржынск

Стуазень

1 – Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка (БССР) (1919 – 1991) – 100 гадоў з дня абвяшчэння.

1 – Віцебская абласная бібліятэка імя У.І. Леніна (1929) – 90 гадоў з пачатку дзейнасці.

1 – Кавальчук Васіль Васільевіч (1944), артыст оперы, народны артыст Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

1 – Мацкевіч Вячаслаў Канстанцінавіч (1944, Воранаўскі р-н), педагог, музыкант, фалькларыст, заслужаны работнік культуры Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

1 – Нацыянальная акадэмія навук Беларусі (Мінск; 1929), вышэйшая дзяржаўная навуковая арганізацыя Беларусі – 90 гадоў з дня адкрыцця.

1 – Пакумейка Вячаслаў Іванавіч (1949, Ганцавіцкі р-н – 2008), дзеяч самадзейнага мастацтва, заслужаны работнік культуры Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

1 – Сердзюкоў Васіль Васільевіч (1939), артыст оперы, заслужаны артыст Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

2 – Корчыкаў Алег Глебавіч (1939 – 2017), беларускі і расійскі акцёр тэатра і кіно, заслужаны артыст Расіі, з 1988 г. служыў у Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя М. Горкага – 80 гадоў з дня нараджэння.

2 – Малашэвіч Яўген Васільевіч (1944, Пружанскі р-н), вучоны-біёлаг, журналіст, кнігавыдавец, заслужаны работнік культуры Беларусі, выдатнік друку Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

3 – Бастун Тамара Паўлаўна (1929, Мазырскі р-н – 1999), дыктар радыё і тэлебачання, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

Народ сказаў...

– Ну, як прайшло паяванне?

– Ат, зжаліўся Божа. Утрох аднаго зайца падстрэлілі...

– А як жа вы яго падзялілі?

– Ды мы яго і не знайшлі...

Злодзей, крадучы сала, вельмі моцна грукнуў у сенцах. Пачуўшы гэта, гаспадар адчыніў дзверы.

– Ці не купіце ў мяне сала? – не разгубіўшыся, спытаў злодзей у гаспадара.

– Ды не, у нас свайго даволі, – адказаў той.

– Тады прабачце, паддайце мне мех на плечы.

– Цімох, твайго бацьку злавлі!

– Дзе?

– У каморы.

– Вось дзіва! У каморы кожнага зловіш. Вы яго ў лес пусціце, а тады злавліце.

– Чаму ты, Змітрок, не косіш?

– Не магу.

– Што, захварэў?

– Ды не! Жонка ў гасцях, дык касу няма каму адкляпаць.

– Ты што ўкраў?

– Вяроўку з рагамі.

– З якімі рагамі?

– З кароўмі.

– А карова дзе?

– Цягнулася і яна, падла, за гэтымі рагамі.

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты» (сабраў Змітро Бяспаль; Мінск, 1970)

«Dziadek» Польскі: Хай ведаюць беларусы, што я і пра іх дбаю. Вось мая для іх святковая ёлка з падаконамі. Хай пацімаюцца!

Малюнак з часопіса «Маланка», № 17 за 1926 год

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПЕРСІЯРНЯ – майстэрня ці мануфактура, дзе вырабляліся шаўковыя і «літыя» паясы, шаўковыя тканіны (пераважна на кунтушы). У XVIII ст. існавалі ў Слуцку, Гродне, Альбе пад Нясвіжам і інш. Спачатку паясы ткалі на ўзор персідскіх (адсюль назва), пазней выкарыстоўвалі мясцовыя матывы.

ПЕРСПЕКТЫВА ПАРКАВАЯ – шматпланавы паркавы пейзаж, пабудаваны на кампазіцыйных законах архітэктурнай перспектывы. У залежнасці ад узаемнага размяшчэння розных планаў паркавая перспектыва можа быць малой (50 – 100 м), сярэдняй (100 – 400 м) і вялікай (больш за 500 м) глыбіні.

Зулікам адлегласці паміж гледачом і аб'ектам, а таксама законаў лінейнай перспектывы, можна аптычна паменшыць або павялічыць глыбіню

перспектывы паркавага пейзажу, зракова змяніць велічыню і форму паркавых элементаў. Законамі паветранай перспектывы абумоўлены змены яркасці асвятлення і колеру ў залежнасці ад адлегласці паміж гледачом і рознымі планами паркавага пейзажу (мяккія, плаўныя з сінім адценнем элементы пейзажу аптычна аддаляюцца, а выразныя кантрастныя, цёпых тонаў здаюцца бліжэй). Важную ролю ў глыбіні паркавай перспектывы адыгрываюць святло і цень.

У Беларусі ўдала выкарыстаная перспектыва ў кампазіцыях Вардоміцкага парку, Барбароўскага парку, парку імя Янкі Купалы, Цэнтральнага батанічнага сада НАН Беларусі ў Мінску ды інш.

ПЕРШАЯ БАРАЗНА – традыцыйны земляробчы абрад пачатку веснавых палявых работ; тое, што і заворванне.

Слуцкі паяс (2-я палова XVIII ст.)

Цэнтральны батанічны сад НАН Беларусі ў Мінску

Наступны нумар «Краязнаўчай газеты» выйдзе 11 студзеня. Да сустрэчы, сябры!

Фота: Уладзімір ПУЧЫНСКАГА

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 47

- Уздоўж:** 1. Просьба. 4. Цялятка. 7. Сена. 9. Карысьць. 10. Ягня. 14. Вёска. 15. Хмель. 16. Нарыс. 18. Жытка. 19. Брат. 20. Капілка. 23. Ліст. 24. Аперэта. 25. Чалавек.
- Упоперак:** 1. Пастух. 2. Бык. 3. Тры. 5. Ясь. 6. Амьяла. 8. Нявестка. 11. Гастролі. 12. Альвас. 13. Свінка. 17. Статак. 18. Жабка. 20. Кот. 21. Імя. 22. Аса.